

الحمد لله رب العالمين

www.ketab.ir

فرہنگ قرآن اخلاق ذمیمہ

جلد اول

عبدالنبی امامی

سرشناسه	:	امامی، عبدالنبی، ۱۳۱۷ -
عنوان و نام پدیدآور	:	فرهنگ قرآن / عبدالنبی امامی.
مشخصات نشر	:	قم: مطبوعات دینی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	جلد (۱)، وزیری.
شلیک	:	۴-۶۲-۰۶۲-۱۴۵-۶۰۰-۹۷۸: ج ۱
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا.
یادداشت	:	کتابنامه به صورت زیرنویس / نمایه.
مندرجات	:	ج ۱. اخلاق ذمیمه
موضوع	:	اخلاق اسلامی -- جنبه های قرآنی
موضوع	:	Islamic ethics -- Qur'anic teaching
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ف۴ ۱۷۷/الف/۳/۱۰۳ BP
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۸۲۰۸۳۹

این کتاب با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است.

فرهنگ قرآن - اخلاق ذمیمه (ج ۱)

عبدالنبی امامی

مطبوعات دینی

وزیری / ۹۲۸ صفحه

اول / ۱۳۹۸

احسان / ۱۰۰۰

قیمت / ۶۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۴۵-۰۶۲-۴

ISBN: 978-600-145-062-4

خیابان ارم - شماره ۲۸۵ - دفتر مرکزی

فروشگاه: خ معلم، مجتمع ناشران، واحد ۱۱۶

تلفن: ۲- ۳۷۷۴۹۳۶۱ / ۳۷۷۴۲۸۴۷

www.matboatdini.ir

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه ناشر
۲۱	مقدمه مؤلف
۲۳	تقریب

فصل اول: اخلاق سوء / ۲۵

۲۵	۱- تنظیم آیات «الأخلاق السَّوِّء» به ترتیب نزول
۲۶	۲- معنی «السَّوِّء»
۳۳	۳- «الأخلاق السَّوِّء» در تفاسیر:
۵۷	۴- «الأخلاق السَّوِّء» در تفاسیر روایی:
۶۴	۵- تدبّر در آیات «الأخلاق السَّوِّء»
۶۵	الف: تدبّر در معانی و مفاهیم «السَّوِّء» با استفاده از تفاسیر مورد تحقیق و سیاق آیات
۶۸	ب: تدبّر در معانی و مفاهیم «السَّوِّء» به اعتبار سیاق آیات
۶۹	استناد به آیات
۶۹	الف: آیات مکی:
۶۹	ب: آیات مدنی:
۷۰	استناد به آیات:
۷۱	کلمات قصار پیرامون «الأخلاق السَّوِّء»

فصل دوم: الأذی / ۷۵

- ۱ - تنظیم آیات «الأذی» به ترتیب نزول ۷۵
- ۲ - معنی الأذی: ۷۷
- ۳ - الأذی در تفاسیر: ۸۰
- ۴ - «الأذی» در تفاسیر روایی: ۱۲۴
- ۵ - تدبیر در آیات «الأذی» ۱۳۲
- آیات «الأذی» در هشت باب ۱۳۳
- باب اول: اذیت به پیامبران: ۱۳۳
- استناد به آیات قرآن: ۱۳۳
- باب دوم: اذیت به پیامبر اسلام ﷺ ۱۳۴
- استناد به آیات قرآن: ۱۳۶
- فرازهایی از برداشت کلام وحی: ۱۳۷
- باب سوم: اذیت بعض اهل کتاب و بعض مشرکین ۱۳۸
- استناد به آیات قرآن درباره: «صبر و عزم امور» ۱۳۸
- باب چهارم: اذیت در تعقیب اعطای صدقه ۱۳۹
- استناد به آیات قرآن: ۱۳۹
- باب پنجم: اذیت به مردان مؤمن و زنان مؤمنه ۱۴۰
- استناد به آیات قرآن: ۱۴۰
- باب ششم: اذیت از جانب حیض زنان ۱۴۱
- باب هفتم: اذیت از جانب باران ۱۴۱
- باب هشتم: اذیت شدن در راه خدا ۱۴۲
- استناد به آیات قرآن: ۱۴۲
- کلمات قصار پیرامون «الأذی و المنّ و الامتنان» ۱۴۳

فصل سوم: ارجاف و راجفه / ۱۴۵

- ۱ - تنظیم آیات: «الارجاف» و «الراجفه» به ترتیب نزول ۱۴۵

- ۱۴۶ - معنی «الارجاف» و «الراجفة»
- ۱۴۸ - «الارجاف» و «الراجفة» در تفاسیر
- ۱۷۱ - «الارجاف» و «الراجفة» در تفاسیر روایی
- ۱۷۴ - تدبیر در آیات، «الارجاف» و «الراجفة»
- ۱۷۴ در اینجا با استناد به آیات قرآن، به بررسی و مفاهیم هر یک از کلمات مذکور می‌پردازیم:
- ۱ - «الراجفة»
- ۲ - «الرجفة» (به خود لرزیدن شدید است که منتهی به مرگ گردد)
- ۳ - «الارجاف» و «المرجفون»
- ۱۷۸ کلمات قصار بیرامون: «الخدعة، و الخيانة، و الخائن»
- ۱۷۹ الف الخدعة
- ۱۷۹ ب الخيانة
- ۱۸۰ ج: الخائن

فصل چهارم: اسراق / ۱۸۱

- ۱ - تنظیم آیات «الاستراق» به ترتیب نزول
- ۱۸۲ ۲ - معنی «الاستراق»
- ۱۸۵ ۳ - «الاستراق» فی تفاسیر
- ۲۱۷ ۴ - استراق در تفاسیر روایی
- ۲۲۵ ۵ - تدبیر در آیات «الاستراق»
- ۲۲۶ بیان نسبت سرقه‌ها:
- ۲۳۱ کلمات قصار از نهج البلاغه درباره «السرقه»

فصل پنجم: اسراف / ۲۳۳

- ۲۳۳ ۱ - تنظیم آیات «اسراف» به ترتیب نزول
- ۲۳۵ ۲ - معنی اسراف:

- ۳ - اسراف در تفاسیر ۲۳۷
- ۴ - «اسراف» در تفاسیر روایی ۲۹۳
- ۵ - تدبّر در آیات: «الإسراف» ۳۰۴
- فرعون از اسرافکاران بود، زیرا: ۳۰۸
- میانه‌روی در انفاق از ویژگی‌های عباد الرحمن است، و آنان که اسراف‌کارند اهل هلاکتند: ۳۰۹
- قوم لوط در ارتکاب به فحشا و پرده‌داری در حیا مسرفین هستند: ۳۱۲
- خوردن مال یتیم از روی ظلم آتش است در شکم ۳۱۳
- کلمات قصار پیرامون «اسراف» و «تبذیر» ۳۱۵

فصل ششم: افترا بر خدا و رسول / ۳۱۷

- ۱ - تنظیم آیات «الافتراء على الله والرسول» به ترتیب نزول ۳۱۸
- ۲ - معنی «الافتراء»: ۳۱۹
- ۳ - «الافتراء على الله والرسول» در تفاسیر ۳۲۱
- ۴ - «الافتراء على الله والرسول» در تفاسیر روایی ۳۶۰
- ۵ - تدبّر در آیات «الافتراء على الله والرسول» ۳۶۸
- قرآن افترا نیست، بلکه آن حق است از جانب پروردگار: ۳۷۱
- افترا در دین ۳۷۳
- فرزندکشی مشرکین و تحریم روزی که خدا حلال کرده: ۳۷۴
- البته کسانی که به دروغ بر خدا دروغ می‌بندند، رستگار نمی‌شوند: ۳۷۶
- کلمات قصار پیرامون «الكاذب و الكتاب» ۳۷۹

فصل هفتم: الأُفْك / ۳۸۱

- ۱ - تنظیم آیات: «الأُفْك» به ترتیب نزول ۳۸۱
- ۲ - معنی «الأُفْك» ۳۸۲
- ۳ - «الأُفْك» در تفاسیر ۳۸۶

- ۴۱۲ ۴ - الافك در تفاسیر روایی
- ۴۱۶ ۵ - تدبیر در آیات «الافك»
- ۴۱۶ معانی و مفاهیم «الافك» در هر یک از آیات «الافك»
- ۴۱۶ ۱ - «افك» به معنی: برگشت از توحید خالق به شرک مخلوق:
- ۴۱۷ ۲ - «افك» به معنی: برگشت اشیا از صورت اصلی به وسیله سحر:
- ۴۱۸ ۳ - «افك» به معنی: برگشت از توحید به شرک در منکرین آیات خدا:
- ۴۱۹ ۴ - «افك» به معنی: برگشت از بت پرستی به خداپرستی:
- ۴۱۹ ۵ - «افك» به معنی: برگشت از توحید کسانی که از روز جزا منصرفند:
- ۴۲۰ ۶ - «افك» به معنی: برگشت از جهتی که رو به سوی او دارد:
- ۴۲۰ ۷ - «افك» به معنی: برگشت به پرستش بت‌ها:
- ۴۲۱ ۸ - «افك» به معنی: بیان غیر واقع رویداد:
- ۴۲۲ کلمات قصار پیرامون «الشرك»:
- ۴۲۲ و در باب توحید و صفات خدا فرموده:

فصل هشتم: بخل / ۴۲۵

- ۴۲۵ ۱ - تنظیم آیات «البخل» به ترتیب نزول
- ۴۲۶ ۲ - معنی «البخل»:
- ۴۲۷ ۳ - «البخل» در تفاسیر
- ۴۴۹ ۴ - «البخل» در تفاسیر روایی
- ۴۵۵ ۵ - تدبیر در آیات «البخل»
- ۴۵۵ «معنا و مفهوم البخل در هر آیه»
- ۴۵۵ ۱ - جلوگیری از اعطای صدقه برای کسب ثروت بیشتر
- ۴۵۶ ۲ - خودداری از پرداخت زکات مال
- ۴۵۶ ۳ - خودداری از احسان و صدقه به ذوی الحقوق و مکتوم کردن علم و عدم اشاعه آن به
- ۴۵۶ دیگران
- ۴۵۸ ۴ - خودداری از اعطای صدقه با حالت یأس از آنچه از دست می‌دهد

- ۴۵۸ - اصرار بر خودداری از اعطای مال
- ۴۵۹ - خودداری از اعطای زکات به صاحبانش
- ۴۶۰ - خودداری از اعطای زکات مال، برخلاف عهدی که با خدا بسته‌اند
- ۴۶۱ - کلمات قصار پیرامون «البخل و البخیل»

فصل نهم: بهتان / ۴۶۵

- ۴۶۵ - ۱ - تنظیم آیات «البهتان» به ترتیب نزول
- ۴۶۶ - ۲ - معنی «البهتان»:
- ۴۶۷ - ۳ - «البهتان» در تفاسیر
- ۴۸۵ - ۴ - «البهتان» در تفاسیر روایی
- ۴۸۷ - ۵ - تدبیر در آیات «البهتان»
- ۴۸۷ - معنا و مفهوم «البهتان» در هر آیه
- ۴۸۷ - اذیت بناحق با استناد به آیات قرآن
- ۴۸۷ - الف: اذیت زبانی:
- ۴۸۷ - ب: اذیت بدنی:
- ۴۸۸ - ج: اذیت در جنبه‌های گوناگون:
- ۴۸۸ - د: اذیت و تکذیب مقارن هم‌اند:

فصل دهم: التبذیر و التفريط / ۴۹۱

- ۴۹۴ - ۱ - تنظیم آیات «التبذیر و التفريط» به ترتیب نزول
- ۴۹۴ - ۲ - معنی «التبذیر» و «التفريط»
- ۴۹۹ - ۳ - «التبذیر و التفريط» در تفاسیر
- ۵۲۸ - ۴ - «التبذیر و التفريط» در تفاسیر روایی
- ۵۳۶ - ۵ - تدبیر در معانی «التبذیر و التفريط»
- ۵۳۷ - ۵-۱: افراط به معنی، شتاب در ارتکاب ظلم

- ۵۳۷ تبذیر به معنی، انفاق مال در غیر حق
- ۵۳۸ تفریط به معنی، کوتاهی نمودن از روی قصد
- ۵۳۹ تفریط به معنی، کوتاهی در وظایف امر آخرت
- ۵۳۹ تفریط به معنا و مفهوم قصور در انجام مأموریت الهی:
- ۵۴۰ تفریط به معنا و مفهوم کوتاهی نمودن در طلب قرب خدا
- ۵۴۱ فرط به معنی تجاوز از حد
- ۵۴۱ فرط به معنا و مفهوم رها شده
- ۵۴۲ کلمات قصار پیرامون «التبذیر و التفریط»

فصل یازدهم: تجسس و تلعب / ۵۴۵

- ۵۴۵ ۱ - تنظیم آیات «تجسس و تلعب» به ترتیب نزول
- ۵۴۶ ۲ - معنی «تجسس» و «تلعب»
- ۵۴۹ ۳ - «تجسس» و «تلعب» در تفاسیر
- ۵۸۴ ۴ - «تجسس» و «تلعب» در تفاسیر روایی
- ۵۹۲ ۵ - تدبیر در معانی «تجسس و تلعب» و در آیات آن
- ۵۹۲ ۱ - معنی «تلعب» در ارتباط دین و دنیا
- ۵۹۳ ۲ - معنی «تلعب» در ارتباط با وحی
- ۵۹۴ ۳ - معنی «تلعب» در ارتباط با قیامت
- ۵۹۵ ۴ - معنی «تلعب» در ارتباط با زندگی دنیا
- ۵۹۶ ۵ - معنی «تجسس» در ارتباط با نهی آن
- ۵۹۷ ۶ - معنی «تلعب» در ارتباط با قول منافقین
- ۵۹۸ کلمات قصار درباره «لهو»، «لعب» و «ظن»
- ۵۹۸ الف: اللهو و لعب
- ۵۹۸ ب: الظن

فصل دوازدهم: تکبر / ۶۰۱

- ۱ - تنظیم آیات «تکبر» به ترتیب نزول ۶۰۱
- ۲ - معنی «تکبر» ۶۰۲
- ۳ - «تکبر» در تفاسیر ۶۰۶
- ۴ - تکبر در تفاسیر روایی ۶۳۳
- ۵ - تکبر در معانی «تکبر» و در آیات آن ۶۳۶
- ۱ - تکبر: خودبزرگ بینی شیطان ۶۳۶
- ۲ - تکبر: به علت مقام خود ۶۳۷
- ۳ - تکبر: خودبزرگ بینی انسانها در روی زمین ۶۳۷
- ۴ - تکبر: خودبزرگ بینی با دروغ بستن به خدا ۶۳۹
- ۵ - تکبر: خودبزرگ بینی در برابر وحی خدا ۶۴۰
- ۶ - تکبر: خودبزرگ بینی در عدم ایمان به قیامت ۶۴۰
- ۷ - تکبر: خودبزرگ بینی نسبت به آیات الهی ۶۴۱
- ۸ - تکبر: خودبزرگ بینی با شادمانی ناحق ۶۴۱
- ۹ - تکبر: خودبزرگ بینی با کفر ورزیدن ۶۴۲
- کلمات قصار پیرامون «تکبر» و «کبر» و «متکبر» ۶۴۳
- الف: «تکبر» ۶۴۳
- ب: «کبر» ۶۴۴
- ج: «متکبر» ۶۴۵

فصل سیزدهم: تنابز بالالفاظ / ۶۴۷

- ۱ - تنظیم آیه «تنابز» ۶۴۷
- ۲ - معنی «تنابز» ۶۴۸

- ۳ - تنابز بالالقاب در تفاسیر ۶۴۸
- ۴ - تنابز بالالقاب در تفاسیر روایی ۶۵۹
- الف: علی بن ابراهیم فرماید: البته آیه درباره «صفیه» دختر حبی بن اخطب نازل گردید..... ۶۵۹
- ب: در کتاب خصال از ابان بن تغلب روایت شده که گفت: نزد ابی عبدالله (امام صادق علیه السلام) بودم..... ۶۵۹
- ج: ابن جریر درباره «و لا تنابزوا بالالقاب» از ابن عباس اخراج نمود که: ۶۶۰
- د: عبدالرزاق و عبد بن حمید و ابن جریر و ابن المنذر درباره «و لا تنابزوا بالالقاب» ۶۶۰
- ۵ - تدبّر در معنی: «تنابز بالالقاب» ۶۶۰
- استناد به سیاق آیه ۶۶۱
- کلمات قصار پیرامون «عیب و سرزنش» ۶۶۲
- الف: پیرامون «عیب» ۶۶۲
- ب: پیرامون «سرزنش» ۶۶۳

فصل چهارم: جحد به آیات خدا / ۶۶۵

- ۱ - تنظیم آیات «جحد به آیات الله» به ترتیب نزول ۶۶۵
- ۲ - معنی «جحد به آیات الله» ۶۶۶
- ۳ - «جحد به آیات الله» در تفاسیر ۶۶۸
- ۴ - «جحد به آیات الله» در تفاسیر روایی ۶۹۷
- ۵ - تدبّر در معانی «جحد الله» و در آیات آن ۷۰۴
- ۱ - جحد به آیات الله: معترف به دین و در عمل لهو و لعب دانستن ۷۰۴
- ۲ - جحد به آیات الله: انکار معجزه بودن قرآن ۷۰۷
- ۳ - جحد به آیات الله: نفی معجزه بودن پیام پیامبر ۷۰۷
- ۴ - جحد به آیات الله: نفی آیات و مظاهر الهی ۷۰۸
- ۵ - جحد به آیات الله: انصراف کافران از آیات الهی ۷۱۰
- ۶ - جحد به آیات الله: انکار آیات الهی علیرغم حضور آیات الهی ۷۱۱

- ۷ - جحد به آیات الله: انکار عملی قرآن ۷۱۲
- ۸ - جحد به آیات الله: انکار قرآن به وسیله اهل کتاب ۷۱۳
- ۹ - جحد به آیات الله: اعراض مشرکین ستمگر مکه ۷۱۴
- کلمات قصار پیرامون «الکفر و الکافر» ۷۱۵
- الف: الکفر: ۷۱۵
- ب: الکافر: ۷۱۵

فصل پانزدهم: جهر بالسوء و جهر بالقول / ۷۱۷

- ۱ - تنظیم آیات «جهر بالسوء و جهر بالقول» به ترتیب نزول ۷۱۸
- ۲ - معنی «جهر بالسوء و جهر بالقول» ۷۱۸
- ۳ - جهر بالسوء و جهر بالقول در تفاسیر ۷۲۱
- ۴ - جهر بالسوء و جهر بالقول در تفاسیر روایی ۷۵۹
- ۵ - تدبیر در معانی «جهر بالسوء و جهر بالقول» ۷۶۷
- ۱ - جهر بالقول: ذکر و یاد پروردگار بطور آشکار ۷۶۸
- ۲ - جهر بالقول: گفتن ما فی الضمیر با صدای بلند ۷۶۸
- ۳ - جهر بالقول: آشکارا خواندن نماز ۷۶۹
- ۴ - جهر بالسوء: آشکار شدن عذاب ۷۶۹
- ۵ - جهر: آشکارا انفاق نمودن ۷۷۲
- ۶ - جهر بالقول: اقرار آشکار به گناه ۷۷۴
- ۷ - جهر: آشکارا دیدن خدا ۷۷۴
- ۸ - جهر بالسوء: سخنان بد را آشکارا گفتن ۷۷۶
- ۹ - جهر بالقول: گفتار رفیع آشکار ۷۷۷
- کلمات قصار پیرامون «گفتار» ۷۷۹

فصل شانزدهم: حزن در مصیبت / ۷۸۱

- ۱ - تنظیم آیات: «الحزن للمصيبة» به ترتیب نزول ۷۸۲
- ۲ - معنی «الحزن للمصيبة» ۷۸۲
- ۳ - «الحزن للمصيبة» در تفاسیر ۷۸۴
- ۴ - «الحزن للمصيبة» در تفاسیر روایی ۸۱۶
- ۵ - تدبیر در معانی و مفاهیم «الحزن للمصيبة» ۸۲۱
- ۱ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه بسیار شدید به خاطر آبرو ۸۲۱
- ۲ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه بسیار شدید پیامبر ۸۲۳
- ۳ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه برای از دست دادن فرزند ۸۲۴
- ۴ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه پیامبر از گفته‌های مشرکان ۸۲۴
- ۵ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه کافران در قیامت به خاطر عذاب ۸۲۵
- ۶ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه ظالمان به سبب عدم اعتقاد به خدا ۸۲۶
- ۷ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه پیامبر از گفتار کافران ۸۲۷
- ۸ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه شدید به خاطر استمرار دیگران در ارتکاب گناه ۸۲۸
- ۹ - یکی از معانی و مفاهیم «حزن للمصيبة»: اندوه شدید به سبب عدم تمکن مالی برای انفاق ۸۲۹
- کلمات قصار پیرامون «الحزن للمصيبة» ۸۳۱

فصل هفدهم: حسد و حسرت / ۸۳۳

- ۱ - تنظیم آیات «الحسد» و «الحسرت» به ترتیب نزول آن‌ها ۸۳۴
- الف: آیات «الحسد» ۸۳۴
- ب: آیات «الحسرت» ۸۳۴
- ۲ - معنی: «الحسد و الحسرت» ۸۳۵
- ۳ - الحسد و الحسرت در تفاسیر ۸۴۰
- توجه به چند نکته: ۸۸۱
- ۴ - آیات «الحسد و الحسرت» در تفاسیر روایی ۸۸۲
- الف: آیات «الحسد» ۸۸۲

- ب: آیات «الحسرت» ۸۹۴
- ۵- تدبیر در آیات «الحسد و الحسرت» ۸۹۰
- الف: آیات «الحسد» ۸۹۰
- ۱- آرزوی زوال نعمت غیر ۸۹۰
- ۲- آرزوی زوال ایمان از مؤمنین ۸۹۱
- ۳- آرزوی زوال فضایل پیامبر و آل او ۸۹۲
- ۴- منسوب نمودن غیر به آرزوی زوال نعمت دیگران ۸۹۳
- ۱- پشیمانی مسخره کنندگان پیامبران ۸۹۴
- ۲- آلوده مداوم ناشی از پشیمانی نفس ۸۹۴
- ۱- انتظار خسته شدن از عبادت مداوم ۸۹۵
- ۴- انتظار خسته شدن از ادامه کار ۸۹۶
- د- پشیمانی کافران از نسبت کفر به قرآن ۸۹۷
- ۶- پشیمانی بر مال از دست رفته ۸۹۷
- کلمات قصار پیرامون «الحسد و الحسود» ۸۹۹
- الف: الحسد ۸۹۹
- ب: الحسود ۹۰۰

فهارس / ۹۰۳

- فهرست اشخاص ۹۰۵
- فهرست کتب ۹۱۸
- فهرست اقوام و مذاهب ۹۲۱
- فهرست امکنه ۹۲۴
- فهرست منابع ۹۲۷